

У НОВОМ САДУ У СРЕДУ 16. ФЕБРУАРА 1900.

ГОД. XXV. *

ПОЗОРИШТЕ.

* ВРОЈ 28. *

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извази за време бављења поворишне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ТОША ЈОВАНОВИЋ

— Спомен-листак —

У повесници српске глумачке уметности остаће појава Таше Јовановића свакда на видном месту. Његова марљивост при одабирању поједињих улога била је продукт његова живог интересовања за дело, а схватање духа, који је у сваком делу, било је опет продукт његове красне интелигенције. То га је већ уздизало над обичним шаблонством. Но он је ишао даље. Он је своју струку, своју уметност, узео и вршио са вишег становишта, као религију, те је тако и умео у своје улоге да улије животворниог духа, да улије душу, без које је и најлепше тело тек маска, у најбољем случају статуа.

Поред образованости, која је чинила, да је с Ташом Јовановићем била права наслада упунити се и у интимнији разговор, био је он уједно и појава на очима, леп човек с погодним манирима. На основу тих манира био је он без икакве сумње једини прави салонски глумац српски. Има у нас глумаца, који су у гдекојим улогама на истом на и на вишим степену, на ком је био Таша Јовановић, али у салонским улогама, без костима, у обичном, у грађанском оделу, био је он јединствен у нас: господин, без укочености, на паркету као код куће. Уз то је он био пријатна и звучна гласа, особито у конверсацији. На позорници, после честог снажног акцентујирања, постаде му глас нешто потмуо, што је Ташу и наводило да га, бар у почетку, штеди. У доцније доба попустио је у нечем еластицитет његова приказа. Таша Јовановић поче губити вид а то му одузре много од поузданости: негданини гинки, окретни, стваралачки глумац постаде

помало патетичан па и манириран — рујина, интересантна ал' нажалост ипак рујина.

Мене је с Ташом везивала пријатељска веза. Ја сам поштовао његове тежње, уживао сам у његовој уметности, загрејавао се његовом ватром при говору, смејао сам се заједно с њиме његовој, мојој, напој лакоумности при трошењу новца и капљењу чаше. Ми смо тада често говорили немачки, који је језик имао лепо у власти, и онда смо отишли — у мислима — у Беч, у Бургтеатер, он на позорницу, ја у партер. Он је онда био Ромео, Отело — ја и публика и Снајдел, и „Спајдел“ је морао свакда попустити Ташу.

Једаред у Новом Саду, код мене — не знам после које чаше — стаде на молбу моје матере, која није могла ићи у позорибине, да прикаже, разуме се без маске и костима, Ђурђа Бранковића у тренутку, кад му доводе ослепљене синове.... Моја је мати плакала а и мени се крунише сузе из очију. Кад Ташу пређе ватра и кад спази матер и сина како су потресени, он диже руке у вис и кликне: ово ми је најлепша награда!

Таша је био и свједок оног призора на једној беседи, који сам, после много чаша, изазвао и који сам после у шаљivoј игри „Добре воље“ покушао да испанитам.

Таша Јовановић био је свестан о својој уметности, о своме глумаштву, па је често и нагласио то — могао је, јер је био заиста уметник. Штета, што му у доцније доба не даде порушене здравље, да васинтије утиче на млађе другове своје. Ти су га, додуше, коопали, али само

натетичност, не уметност, не дух, не душу његову. То је све с њиме заједно легло у гроб; са симпатичном личношћу Тошином сахрањен је и велики глумац, о ком је и у бечкој Neue Freie Presse било, да би био украе (Zierde) Бургтеатра, да је од ране младости глумио на немачком језику. Нек је то мелем сенци твојој, драги покојниче мој!

Од улога Тошиних напоменују према пређашњим белешкама мојим само где које.

Лорд Харлеј у „Она је луда.“ Улога није велика, али захтева сву индивидуалност глумчеву; она мори и умара, и глумац је по свршетку дела зацело већма малаксао, него после још једаред тако дугачке улоге. Он мора непрестано бити на опрезу, да местимице обележи, а местимице онет изведе тешке тренутке свог лудог и свог разборитог стања. Глумац је ту на некој невидној линији, која дели паметног човека од лудог и мора, као пеливан на цајвану, с пајвећом пажњом да балансира између леве и десне стране, између апорног и нормалног душевног стања. Каткад хоће да превалира једно расположење: он говори и ради или сасвим паметно или сасвим лудо. То су онда они претеници моменти за глумца: да у прелазу не буде смешан, јер од једног само преизагљеног, рецимо „лудог“ покрета зависи судбина целе улоге па и глумца самог. При том је та улога у толико тежа, што је Харлеј фини, образовани лорд, који некако ни у лудилу не прелази међу, за коју већ од детинства зна, да јој је с оне стране простаклук; он може само тренутно бити нагао, друкчије не. Тоша Јовановић је ту тенику и чудновату улогу приказао тако, да смо поред његове игре дошли до тога, да је разумемо.

Ђурађ Бранковић спада међу улоге, у којој глумац пролази све степене душевнога расположења. Ми видимо Ђурђа задовољна, раздражена, попутствљива, очајна а све на основу природних узрока. Ђурађ је трезвен, што ради, ради промишљено а разуверење не дира му толико разум колико срце и душу. Он је владар, дипломата, војсковођа, али је и отац — и ту су му

живци најосетљивији. Тоша је потресао публику, а горе сам казао, како је, без маске и костима, у малој обичној трпезарији, потресао и до суза дирну моју матер и мене сама. То је уметничко дело, које се не догађа тако често.

Као сваки глумац имао је и Тоша Јовановић својих парадних, својих „благодарних“ улога, и ако је са уметничког гледишта, свака његова улога била благодарна. Од тих се улога може навести Хајрих у „Ловорици и пројајском штапу“, Шпигл у „Наследнику“, Рислер у „Фромону и Рислеру“, Немања у делу с истим патнисом, да и не рачунам главне улоге му у Шекспировим драмама. Но ја сам уживао у његовим салонским улогама а још рашпије у чисто љубавним. Ала је ту био ватра живи; све ври, све буки и пламти! Од салонских му је улога била као да најмилија улога грофа Иракса у „Атапеју“. С том је улогом тако рећи и у гроб легао. У тим и таквим се улогама видела разлика између Тоше Јовановића и свију наших глумаца. Његов је приказ зачинио, његово је господство оплеменило, уздигло и лопне дело. Штета, велика штета, што га нема међу живима.

Последњи пут сам био с њиме 1892. у Београду. Већ је био оронуо а оне готово прне наочари утицају тужно на сваког. Водио га је пријатељ један, од ког сам га ја узео и даље водио. Није могао дugo да иде и ми свратимо код „Цара“ на пиво. Није могао ни пити; седео је налакћен, с челом у руци. „Е, мој Мицо, нема од мене пинита!“ Ја сам наводио разговор на старе, лепе прилике и Тоша се на многу моју примедбу слатко насмејао. „Бар да могу пити! Аљ' ми није квари желудац; крв ми удари у главу и очи... знапи, Мицо, само динем — то ми је сад све.“

Ни мени није испла шала од срца, па ми ни пиво није пријало, било ми је, као да ми Тоша казује с Богом, па иде некуд далеко, далеко одавде.

Отпратим, одведем га кући. Гђа Јулка нас дочека брижна, пребрижна. „Каки Милану хвала“, рече, „он ме је разонодио

па ако мало вечерам и спавам, његова је заслуга.“

Тоша Јовановић заслужује, да му је слика у великој дворани Народног Позоришта у Београду, као год што му захвалини Бечкеречани подигоне спомен-плочу на

кући, где је рођен. Његове су тежње биле велике, његов рад савестан, његова уметност чаробна, па ни његова личност не сме онда отићи у заборав. Њему треба потоњи свет да вије венце....

М. С—ћ.

ЖИСТИЖИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Карлова тетка“. Шала у 3 чина, написао Тома Брандон, приказана 11. фебруара о. г.)

„Карлова тетка“ и овај пут учинила је своје: развеселила је и раздрагала је ведрим своје несташне, безазлене шале нашу публику, која није излазила из смеха од почетка па све до краја. Беше то „прави омирски смех“, који се непрекидно разлегаше по позоришту. А и ко да се сит не насмеје од свега срца, када само погледа нашег Добриновића, ту раг excellence тетку „из Бразилије, где се мајмуни легу.“ Та добро је то мало разонодити се, па заборавити на свакидашње бриге и невоље у данашњим темним и суморним приликама нашим. О томе мора водити рачуна свака увиђавна позоришна управа на свету, па томе за љубав мора и гледати, да ту добру вољу изазове што чешће у своје публике, која јој је на томе увек и захвалила. Тако то ради и „Théâtre français“ у Паризу, где се готово сваке недеље по једанпут дају лакрије, које су пуне најдрастичније комике. И сам „Бургтеатер“ у Бечу даје по каткад лакрије од Коцебуа, и од других немачких модерних писаца. И Мађарско Народно Позориште у Будим-Пешти често доноси лакрије и од туђих и од својих писаца. Свака од тих управа са свим мудро ради, што иде за тим, да развесели своју публику, јер „весело срце и кудељу преде“. Томе, у добро схваћеном интересу самог позоришта, не би требало на пут стати све дотле, докле шала или лакрија не почне ногињати да постане фриволном, тривијалном, а то бар „Карлова тетка“ није, а тако исто, у колико знамо, нису то ни друге шаљиве игре и лакрије, које се налазе у репертоару нашег позоришта. Све такве шале и шаљиве игре,

парочито шак ако се још и тако изврсно приказују као „Карлова тетка“, никако не би требало, да слизе са репертоара.

С.

ПОЗОРИШТЕ.

(Позоришна дружина Фотије Ж. Иличића у Сухопољу. Позоришна дружина под управом Фотије Ж. Иличића дошла је из Врпоља у Сухопоље, где је добро примљена. Досад су давани тамо, као што нам отуда јављају, ови комади: „Цврчак“, „Ноћ у Берлину“, „Звонар Богородичине цркве“, „Карлова тетка“, „Границари“, „Андрело“, „Чикина кућа“, „Мадам Сан Жен“, „Контролор спавајуих вагона“, „Трилби“, „Госпођа с камелијама“, „Ева“, „Бидо“, „Љуба Краљевића Марка“, „Катарина Зривска“, „Запоља“, „Људевит XI.“

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Недељни ред позоришних представа.)

У четвртак, 17. фебруара: „Хамлет.“ Жалосна игра у 5 чинова, написао В. Шекспир, с енглеског превео др. Лаза Костић, за српску позорницу удесно А. Хадић.

У суботу, 19. фебруара: Свечана представа у прославу успомене на Косту Трифковића: „Честитам.“ Шаљива игра у 1 радњи, с певањем, написао Коста Трифковић. — За тим: „Француско-пруски рат.“ Шаљива игра у 1 радњи, од Косте Трифковића. — На послетку: „Љубавно писмо.“ Шаљива игра у 1 чину, написао Коста Трифковић.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

32. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. у претплати 18.

У Новом Саду, у среду 16. фебруара 1900.

ПРВИ ПУТ:

РЕТКА СРЕЋА.

Награђена шаљива игра у 1 чину, написала Милева Симићева. — Редитељ: Динић.

ОСОБЕ:

Др. Ђорђе Наастасић, лекар — — — Спасић.
Мара, жена му — — — С. Бакаловићка.
Софија, њена сестра — — — М. Марковићка.
Петар Марин, богат економ — — — Тодосић.

Збива се код Наастасићевих.

Ката, жена му — — — — — Д. Ваенљевићка.
Мила, њихов син, свршен фармацевта — — — — — Марковић.
Милан Марин, трговачки помоћник — — — — — Динић.
Маца, у служби код Наастасићевих — — — — — М. Тодосићка.

Пре тога:

ПАРТИЈА ШИКЕТА.

Шаљива игра у 1 чину, по Фурнијеру и Мајеру превео Ф. Оберклијевић. — Редитељ: Спасић.

ОСОБЕ:

Шваје Ромперије — — — Ружић.
Анатол, син му — — — Стојановић.
Збива се у Паризу, у Меренјевој кући.

Меренје, пре тога трговац — — — — —
Ружа, његова ћуни — — — — —
Добриловић
М. Радошевићева.

У почетку:

ЛЕК ОД ШУНИЦА.

Шаљива игра у 1 чину, по Иванском од Дон Мануела Хуана Дијана прерадио Ламут, краљ баварски, превео Ј. Ђорђевић. — Редитељ: Динић.

ОСОБЕ:

Федерико, испански племић — — — Тодосић.
Маријана, његова жена — — — Ј. Душмановићка.
Делорес, њена мати — — — С. Бакаловићка.
Дона Леонија, маријанина баба — — — М. Тодосићка.
Збива се у Толеду, године 1862.

Дон Клесто де Сангрено, кућевни лекар Леонији — — — — —
Рафајел, Федериков пријатељ — — — — —
Хуан, Федериков слуга — — — — —

Динић.
Ваенљевић.
Ботић.

Свирачки збор. и кр. 70. пешачке пуковније варадинске свираче ове комаде: 1. Supré: Ouverture zur Operette: „Pique Dame.“ — 2. Дубек: „Весела је Србадија“. Параграфа. — 3. Lorens: „Elisen-Walzer“

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$ сахата у вече.